

Zesde samenkomst van het lerend netwerk 'Integratie van duurzame ontwikkeling in de lerarenopleiding'

Datum: Woensdag 2 juni 2010, van 9u30 tot 16u00
 Plaats: Hogeschool Gent en Studio Globo-Gent
 Verslag: Elke Vanwildemeersch

Aanwezig: Compernelle Hilde (Arteveldehogeschool), De Baecke Griet (Stad Gent), De Kestelier Muriel (Hogeschool Gent), De Pooter Bob (Studio Globo), Degroote Jyoti (Kleur bekennen), Gadeyne Judith (Artesis hogeschool), Goossens Katrien (Hogeschool Gent), Haenebalcke Gwendolyn (Arteveldehogeschool), Hanssens Toon (Erasmushogeschool Brussel), Hebbrecht Jona (Hogeschool-Universiteit Brussel), Loones Jürgen (Vlaamse Overheid), Matthys Liesbet (Arteveldehogeschool), Meersdom Vanessa (Katholieke Hogeschool Zuid-West Vlaanderen), Mulier Annelies (Vlaamse Overheid), Quanten Elly (XIOS Hogeschool Limburg), Sonnevile Stijn (Hogeschool Gent), Van de Velde Riet (Hogeschool West Vlaanderen), Van Eetvelde Annie (Arteveldehogeschool), Van Schoor Marleen (Studio Globo), Van Steenberghe Josée (Katholieke Hogeschool Kempen), Van Thournout Vanessa (KHBO), Vandeveld Stephanie (Arteveldehogeschool), Vanhamme Bram (Hogeschool Gent), Vanwildemeersch Elke (Vlaamse Overheid), Verhaeghen Sarah (Vlaamse Overheid), Verstraeten Frank (Studio Globo), Willems Ria (Arteveldehogeschool), Wouters Karen (Studio Globo)

Verontschuldigd: De Poorter John (Arteveldehogeschool), Christiaens Maja (Artesis hogeschool), Colson Lisbet (VSKO), Dillen Nele (Vlaamse Overheid), Janssens Michel (XIOS Hogeschool Limburg), Mertens Sofie (Arteveldehogeschool), Sabbe Jemina (Maya Honing vzw), Smets Leen (XIOS Hogeschool Limburg), Tulleneers Veerle (Katholieke Hogeschool Limburg), Van Poeck Katrien (Vlaamse Overheid), Vandeput Lieve (ARTprofessionals, art of Health vzw)

Agenda*

1. Inleiding
2. Diversiteit: (on)gelijke kansen in school en samenleving- lerarenopleiding (lager onderwijs) door Ria Willems, Liesbet Matthys en Gwendolyn Haenebalcke, Arteveldehogeschool
3. Onze eerste ervaringen met EDO binnen het vernieuwd curriculum van de lerarenopleiding lager onderwijs, door Judith Gadeyne, Artesis Hogeschool Antwerpen
4. Klimax, een workshop rond duurzaamheid vanuit de vakken aardrijkskunde, economie en biologie door Katrien Goossens, Hogeschool Gent
5. EDO-elementen in mondiaal en intercultureel leren binnen Studio Globo door Bob de Pooter, Studio Globo

* De presentatie van Miel Maya Honing door Jemina Sabbe rond het thema: Jonge wereldburgers in actie. Op weg naar een eerlijke planeet. Procesmatig werken rond eerlijke handel en gerelateerde thema's werd wegens ziekte uitgesteld naar een volgend lerend netwerk.

1. Inleiding

2. Diversiteit: (on)gelijke kansen in school en samenleving- lerarenopleiding (lager onderwijs) door Ria Willems, Liesbet Matthys en Gwendolyn Haenebalcke, Arteveldehogeschool

Deze presentatie werd gegeven door Ria Willems, docente. Verdere toelichting werd gegeven door Liesbet en Gwendolyn, twee studenten lerarenopleiding die het project zelf hebben meegemaakt. Op deze manier werd zowel de uitwerking door de docent als hoe het werd ervaren door de studenten toegelicht.

Meer info:

Een website van een studentengroep (2009-2010): <http://project.arteveldehs.be/onarm/>
Meer info over dit project: http://www.bvdatabank.be/bvbank/bv_pdf.php?tp=vb&vbid=130
Je kunt steeds meer informatie over dit project bekomen via ria.willems@arteveldehs.be

Samenvatting:

Via de module 'Diversiteit: (on)gelijke kansen in school en samenleving' maken 110 laatstejaarsstudenten uit de opleiding bachelor in het onderwijs/lager onderwijs van de Arteveldehogeschool in Gent kennis met deze complexe problematiek. De focus ligt daarbij sterk op armoede en maatschappelijke mechanismen van uitsluiting bij autochtone en allochtone groepen en de gevolgen hiervan in het onderwijs.

De studenten werken in groepen van 13 studenten onder leiding van een lector. Op het programma staan sensibiliserende gesprekken met ervaringsdeskundigen, kennismaking met de welzijnssector via bezoeken, literatuur, een hoorcollege gericht op maatschappelijke analyse, een hoorcollege over de belevingskant van mensen in armoede, contacten met gedreven mensen uit basisscholen, gesprekken met pas afgestudeerden, een film enz. De nieuwe ervaringen en inzichten worden dagelijks besproken in hun groep. Op het einde presenteren zij hun nieuwe inzichten, die vervolgens ook in hun stages worden toegepast. Soms worden ook reacties of vragen aan politici geformuleerd.

De twee weken durende onderdompeling in de problematiek is betekenisvol en enthousiasmerend voor studenten. De aanpak stimuleert het kritisch denken over het beroep en over de realistische mogelijkheden van het onderwijs in functie van ongelijke kansen. Eén vijfde van deze studentengroep engageert zich ook in het project 'De Katrol'-Gent, waar zij in arme (allochtone of autochtone) gezinnen wekelijks een kind aan huis ondersteuning bieden.

Bron: www.ond.vlaanderen.be

Presentatie voor deelnemers LN met verdere info:

1. Wat?

- Project voor 110 derdejaarsstudenten (Lerarenopleiding lager onderwijs-Arteveldehogeschool)
- 9 groepen van studenten en 9 begeleiders, gericht op maatschappelijke en beroepsgebonden bewustmaking, kennis en vorming. De begeleiders ondersteunen de groepjes studenten oa bij het stellen van de juiste vragen.
- Inhoudelijk focus: (on)gelijke kansen, uitsluitingsmechanismen -armoede in de samenleving en in het onderwijs - allochtonen en autochtonen - kritische blik op mogelijke aanpak in samenleving en onderwijs (beleid-schoolteam-leerkracht). Diversiteit wordt maw vooral bekeken vanuit de invalshoek armoede.

2. Aanbod: inhoud en organisatievormen

De eerste dag dient om de studenten via sensibilisering op het goede spoor te brengen en zin te doen krijgen in het thema.

Bij de hierop volgende bijeenkomsten wordt elke keer bijkomende informatie meegegeven, informatie die anders niet zo eenvoudig te vinden is door de studenten.

- dag 1 8.30-12 Startmoment + getuigenissen in kleine groepen
13u-15.30u. Groepsbijeenkomst 1 **start casus 1**: (samenleving/armoede)
- dag 2 Groepsbijeenkomst 2 + informatie opzoeken
- dag 3 Groepsbijeenkomst 3 **start casus 2** + informatie opzoeken casus 1 en 2
- dag 4 Groepsbijeenkomst 4 (casus 1 en 2) + bezoek organisatie
- dag 5 Groepsbijeenkomst 5 (casus 1 en 2) + informatie opzoeken
- dag 6 Groepsbijeenkomst 6 (casus 2)
Hoorcollege 1 Bart Demyttenaere
- dag 7 Groepsbijeenkomst 7 (casus 2) + bezoek school
- dag 8 Hoorcollege 2 Oases
Groepsbijeenkomst 8 (casus 2)
Panelgesprek
- dag 9 Groepsbijeenkomst 9 + voorbereiding presentatie casus 1 en 2
- dag 10 Groepspresentatie
Film + receptie + gesprek met pers/politici

a. Gemeenschappelijke startactiviteit

- Getuigenissen van ervaringsdeskundigen (i.s.m. Welzijnzorg-Welzijnsschakels)
- Getuigenissen over schoolloopbaan ("interculturele ambassadeurs"-stad Gent)
- Sensibilisering + eerste kennismaking met het onderwerp

b. Dagelijkse bijeenkomsten in vaste groep + dagelijks individueel werk

Studenten worden ingedeeld in vaste groepen. De studenten krijgen een draaiboek + aanbod van bronnen op Dileahs.

1. Relevante informatie selecteren en bestuderen + kritisch leren bekijken (door bespreking in groep) zodat een globaal kader en nieuwe inzichten groeien.
2. Nieuwe inzichten verbinden aan persoonlijke onderwijsvisie.
3. De bereidheid om zich te engageren verhogen.
4. Sociale vaardigheden- wisselende rollen.

De studenten formuleren leervragen a.h.v. één casus over maatschappelijke ongelijkheid en één casus over onderwijs. Zij gaan zowel zelfstandig, in kleine deelgroepjes als via georganiseerde bezoeken in groep op zoek naar antwoorden (verschillende leerstijlen). Dit wordt dagelijks in een groepsbijeenkomst 'verwerkt'.

c. Bezoek school

Kennismaking met scholen waar een goed kansarmoedebeleid wordt gevoerd. Gesprekken met gedreven mensen: directies, leerkrachten, brugfiguren enz...

Aspecten die worden bekeken:

1. *Communicatie kansarme allochtone en autochtone ouders, GOK-beleid.*
2. *Kritische blik beleidsvoorstellen: (ministerie van onderwijs, schoolniveau en klasniveau)*

d. Bezoek organisatie welzijnssector

Kennismaking met organisaties die op een structurele manier werken met kansarmen en/of allochtonen. (verenigingen waar armen het woord nemen, Welzijnsschakels, integratieprojecten...

e. Hoorcolleges

1. Bart Demyttenaere -over innerlijke/belevingskant van armoede
2. Oases - Univ. Antwerpen sociologisch kader: jaarboek van de armoede. Dit heeft als doel een brede sociologische blik te verschaffen: de verbanden en gevolgen van armoede voor onderwijs worden aangereikt
3. Panelgesprek met pas afgestudeerden leerkrachten. Het gaat hier dikwijls om ex-leerlingen uit de Arteveldehogeschool. Dit is interessant om linken te leggen met de huidige opleiding van de studenten.

Redenen:

1. Kennis en inzichten aanreiken die via literatuur en zelfstudie moeilijk te verwerven zijn
2. Een breder sociologisch kader aanreiken waarbinnen de opgedane kennis en ervaringen in een geheel kunnen geplaatst en getoetst worden. (plaats: einde)
3. Confrontatie met de concrete klaspraktijk binnenbrengen: anderstalige nieuwkomers, allochtonenschool, vluchtelingenkinderen. Dit mag pas op het einde aan bod komen, eerst wordt het kader en de problematiek geschetst.

f. Film: "ça commence aujourd'hui"

g. Evaluatie

- Evaluatie -sociale vaardigheden: via bespreking (dagelijks, tussentijds)
- Evaluatie -inhoudelijk: hieruit moet blijken dat ze een aantal begrippen, beleidsmaatregelen kennen en kunnen uitleggen.
  - Via een groepsproduct
  - *Individuele bevraging: Peilen naar zicht op uitsluitingsmechanismen én kritische kijk op mogelijke initiatieven in onderwijs*
  - Persoonlijk A4'tje (begin- slot)

h. Gemeenschappelijk slotbijeenkomst

- Receptie.
- contacten met pers en politici (voor vrijwillige studenten)

3. Bijkomende initiatieven door studenten

- Lezingen door deskundigen (Karine Meliksetyan)
- Brief aan minister I.Lieten / P.Smet
- Bezoek organisaties welzijnssector (buurthuizen, kringwinkels, vdab, ocmw, ..)
- Interviews interimkantoren, werkgevers, bedrijven, directies en brugfiguren scholen
- Extra activiteiten op lagere school (bijwonen interculturele les),
- Etentjes in sociale restaurants, in Turks restaurant, multicultureel ontbijt,
- Bijkomende contacten met sprekers van de startdag.

Link met de eigen gemeente/stad

4. Positieve & negatieve aspecten

Studenten/lectoren/ brug welzijnssector-onderwijssector

3. Onze eerste ervaringen met EDO binnen het vernieuwd curriculum van de lerarenopleiding lager onderwijs, door Judith Gadeyne, Artesis Hogeschool Antwerpen

Zie presentatie "Ervaringen EDO binnen lerarenopleiding Artesishogeschool"

4. Klimax, een workshop rond duurzaamheid vanuit de vakken aardrijkskunde, economie en biologie door Katrien Goossens, Hogeschool Gent

Zie presentatie "Integratie van duurzame ontwikkeling in de curricula Hogeschool Gent"

5. EDO-elementen in mondiaal en intercultureel leren binnen Studio Globo door Bob de Pooter, Frank Verstraeten en Karen Wouters van Studio Globo

Meer info:

- www.studioglobob.be

- Zie ook document "Educatie voor Duurzame Ontwikkeling mondt uit in Wereldburgerschap"

Samenvatting:

Studio Globo is een NGO, gespecialiseerd in mondiaal en intercultureel leren in basis-, secundair en hoger onderwijs. Samen met leerkrachten en andere actoren stimuleert en ondersteunt Studio Globo leerprocessen. Studio Globo schreef zijn visie op mondiaal en intercultureel leren in het basisonderwijs neer in de brochure Voorbij de kleuren. Deze is te verkrijgen bij Studio Globo (zie www.studioglobob.be voor meer informatie).

Binnen welke lijnen?

De globaliserende wereld geeft veel kansen maar er is ook een breuklijn. Binnen die uitdaging wil Studio G gaan voor: een rechtvaardige samenleving. Als je hieraan wil werken gebeurt dit best op een duurzame manier.

De basisdoelen zijn 'verbondenheid' en 'solidariteit'. Dit zijn 2 belangrijke begrippen. Studio Globo geeft impulsen om een open en respectvolle houding tegenover mensen uit andere culturen te laten groeien. Dit is fundamenteel om te komen tot verbondenheid en solidariteit. Verwijzing naar het model van verbondenheid van Annick De Puydt. Eerst en vooral moet een mens met zichzelf verbonden zijn, maar ook met de anderen, met voorwerpen/materialen, met de groep, de samenleving en culturen en tenslotte met het levensgeheel, de natuurlijke kringloop (ecologie). Verbondenheid betekent zorg dragen, verbondenheid brengt verantwoordelijkheid met zich mee.

Competenties

Wereldburgerschap vergt een aantal basiscompetenties die grotendeels samenvallen met leren omgaan met een brede diversiteit, kennis (zicht krijgen op structuren, beeldvorming), vaardigheid, attitudes zoals openheid en respect. Deze competenties altijd als spiegel voorhouden, wat doet dat met mij?

Principes

AHSMA-principe: alles hangt samen met alles, leren voor het leven, je bent nooit volleerd, verticale samenhang, coöperatief leren, brede samenleving, schoolwerkplanning, horizontale samenhang, ervaringsgericht leren, School als oefenplek voor solidariteit en verbondenheid,

als kind moet je het gevoel krijgen: we kunnen er iets aan doen, dikwijls is het te activiteitengericht, leg verbanden, waarom doe je bepaalde dingen....

6. Volgende samenkomsten

Zie ook: de [webpagina van Ecocampus](#) van de lerende netwerken.

Houdt alvast deze data vrij:

- **18 november 2010:** Bijeenkomst lerend netwerk (integratie van EDO in de) lerarenopleiding. Dit LN valt samen met de NME-dag (NME= Natuur- en MilieuEducatie) van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse overheid. Zo kunnen we meteen ook het aanbod van deze dag verkennen.
- **1 maart 2011:** Markt Duurzame Ontwikkeling in het Hoger onderwijs met uiteraard ook een boeiend aanbod voor de lerarenopleiders
- **1 juni 2011:** Bijeenkomst lerend netwerk (integratie van EDO in de) lerarenopleiding